

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

N.Sadūnaitė - nenugalėtos Lietuvos veidas

Proga dar kartą su gimtadieniu pasveikinti kovotoją už Lietuvos laisvę, disidentę Nijolę Sadūnaitę, liepą šventusią savo 80-ąjį jubiliejų, buvo italų režisieriaus Rikardo Denaro (Riccardo Denaro) dokumentinio-vaidybinio filmo „Dangus lageryje“ pristatymas Vilniuje. Italus sužavėjo lietuvės vienuolės, ištverusios KGB rūmų pragarą, kalėjimą, tremtį ir neišdavusios nei bendražygių, nei savo idealų, gyvenimo istorija, jos elgesys, kurį jie pavadino „gailestingumo sėkla“, „liudijimu su šypsena iš lagerio“, o ją pačią - „žmogumi, laisvu nuo neapykantos“. Ir visam pasauliui tapusią nenugalėtos Lietuvos simboliu.

R Irena BABKAUSKIENĖ
„Respublikos“ žurnalistė

- **Kaip gyvenate, sese Nijolė?**
- Dešimt su pliusu. Tikrai gerai, tiesiog sąžinė graužia. Žmonės vargsta, o aš „kaip inkstas taukuose“ (*juokiasi*).

- **Gyvenate ten pat, Pavilnyje?**

- Taip. Čia yra rekolekcijų namai. Pas mus atvažiuoja ir kunigai, ir vienuoliai, ir pasauliečiai, ir jaunimas susikaupimui. Patarnaujame tiems žmonėms. Daug piligrimų atvažiuoja iš įvairių šalių. Tai specialūs namai.

- **Ir tie namai yra Švenčiausios Nekaltosios Mergelės Marijos tarnaičių kongregacijos, kurios narė esate nuo 1956 metų, ar ne?**

- Taip, niekas nepasikeitė. Aš jau daugiau nei 60 metų neturiu jokio turto. Visas mūsų turtas yra bendruomenės. Kongregacijos namų turime daug. Marijos tarnaičių yra Ruandoje, Konge, Lenkijoje, Baltarusijoje, Italijoje, JAV. Nuo tų laikų, kai okupacijos metais pradėti steigti po grindiniai vienuolynai, kuriuose abitas nebuvo vilkimas, viskas taip ir liko iki šių dienų - nenešiojame abito. Lietuvoje yra apie 50 vienuolijos seserų.

- **Jūs vadinama Lietuvos sąžine. Noriu paklausti, kaip, jūsų akimis, šiandien gyvena Lietuva?**

- Kažkaip į materializmą žmonės pasukę, jaunimui tik malonumai, pinigai galvoje. Toks egoizmas aplink, viskas - tik sau, dėl savęs. Toks nudivasėjimas. Džiaugsmo mažai. Visokie narkotikai, iškrypimai, visokios baisiausios nesąmonės. Žmogus jaučia tuštumą ir nori ją užpildyti tais „malonumais“.

Ir teisingumo trūksta mūsų šalėje. Ypač prokuratūroje, teismuose. Liūdniausia, kad tie prokurorai, kurie daro nusikaltimus, tikrąja to žodžio prasme, paskui paaukštinami pareigose. Pavyzdžiui, Justas Laucius. Jis 10 metų tyčiojosi iš Eglės Kusaitės (kaltintos pasikėsinimu įvykdyti teroro aktą - *aut. past.*), su antrankiais ją laikydavo. Jokio kagėbisto nemačiau taip įsiutusio, kaip jis tuose teismuose draskydavosi. Ir va - jis paaukštintas. O Eglės gyvenimas su-

Imanto Sidarevičiaus nuotr.

APIE „DANGŲ LAGERYJE“

Režisieriaus R.Denaro dokumentinis-vaidybinis filmas „Dangus lageryje“ pristatytas Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Adolfo Damušio demokratijos studijų centre.

Pati filmo atsiradimo istorija galėtų tapti kitu filmu. Italė mokytoja Paola Ida Orlandi, keletą metų gyvenusi Vilniuje, aplankė KGB rūmus, čia esantį muziejų. Tąkart ekskursiją vedė vienuolė Nijolė, išgyvenusi šių rūmų pragarą. Susitikimo įspūdis buvo sukrečiantis. Švytintis ir giedras sesės Nijolės veidas ir pasakojimas apie kalėjimo patirtį, nejučiant jokios neapykantos savo kankintojams. Atvirkščiai, ji jų nuoširdžiai galėjosi kaip nelaimingų žmonių. O kreipinys „Broliai kagėbistai, aš jus myliu!“ tapo visų jos areštų ir teismų leitmotyvu. Italė mokytoja norėjo savo mokiniams ir draugams parodyti Nijolės istoriją, tą krikščionišką

patirtį, kai nuoširdžiai atleidi savo kančių kaltininkams. Surado rėmėjus, filmo kūrėjus.

Vienuolės Nijolės paveikslas filme lyg apibūdina okupantų neparklupdytą Lietuvos Katalikų Bažnyčią. Kai kunigai, vienuolės, leidę „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, kurioje fiksavo sovietinių okupantų nusikaltimus, buvo likę lyg tas nepajudinamas bastionas, gynęs ne tik tikinčiųjų teises, bet ir kovojęs už Lietuvos laisvę.

Filme užfiksuotas netikėtumas susitinkant su žmonėmis, kurie pakeičia mūsų gyvenimą. Taip nutiko ir Mateo, filmo personažui, kuris susipažino su N.Sadūnaitė, lietuve vienuole, patyrusia KGB persekiojimą. Moterimi, kurios istorija italams tokia tolima, o žmogiškumas toks artimas, liudijančia, kad įmanoma būti laisvam net ir blogiausiam iš žemiškųjų pragarų.

gadintas, nors Aukščiausiasis Teismas ją išteisino. Dėl jos skaudu. Arba paskutiniojo Lietuvos partizano Antano Kraujalio istorija. Jį, nuo 16 metų partizanavusį, dabar, remdami su meto KGB dokumentais, norėjo pripažinti kaltu - esą jis banditas, žudęs nekaltus. Absurdo viršūnė. Kuo vadovavosi? KGB dokumentais. Ten juk kagėbistų šmeižtai surašyti. Jeigu žmogų saugojo ir rėmė visa Lietuva (kitai jis nebūtų taip ilgai išsilaikęs nepagautas), koks jis nusikaltėlis? Man tokie teismai - tai dangaus keršto šaukiantys nusikaltimai. Arba kitas pavyzdys. Vyskupas Sigitas Tamkevičius, Antanas Terleckas, Nijolė Sadūnaitė, Vytautas Skuodis ir kiti, pasirodo, esame melagiai, o kagėbistai - teisuoliai, tiesos viršūnė. Esą nebuvo jokių tardymų, mus tik apklausinėjo, nebuvo imtasi jokių priemonių prieš mus, jokių narkoti-

kų, jokių švitinimų nebuvo. Nes esą jokių patvirtinimų nerasta KGB rūsiuose. Vadinasi, mes išsigalvojome viską. Mes sakome: nenorime, kad tuos vargšus kagėbistus teistų ar sodintų, bet tegul prisipažįsta - jų sąžinei būtų lengviau. Taip, buvo Maskvos spaudimas, išsigandome, trupučiuką perlenkėme lazda tardydami iš baimės, na, dovanokit.

Mane ir vyskupą Tamkevičių 1989 m. liepos 18 d., net be mūsų prašymo, LTSR Aukščiausiasis Teismas išteisino. Iki tol aš jau buvau parašiusi dvi knygas, jos išverstos į 8 kalbas. Ten aprašyta, kaip mane pusę metų „psichuške“ gąsdindami tildė, kaip 1987 metais narkotikais apsvaigino, vežiojo po miškus. Yra dokumentai like. Niekas nežiūri. Tegul Dievas būna gailestingas visiems tiems broliams kagėbistams. Man jų gaila. Kaip V.Putinas sakė, buvusių

kagėbistų nėra: arba dirba, arba lavonas. Dabar jie visi apimti baimės. Ta baimė sukausčiusi ir Lietuvą, kažkokia baimės migla aptraukusi mus.

- **Liepos 22-ąją jums sukako 80 metų. Tiek visko patyrėte, bet visada sakėte, jog esate laiminga.**

- Tikrai laiminga. Toks gyvenimas - mano pašaukimas. O pastangų visur reikia. Argi šeimoje jų nereikia? Gyveni, gal susižavi kitu, o čia - šeimos kasdienybė, vargai, rūpesčiai, ir charakterių skirtumai. Ir tikrai reikia pastangų, kad liktum ištikimas, kad mylėtum tą šeimą. Ir pasiaukojimo reikia. Turiu savo tėvo pavyzdį. Mes pabėgome nuo tremties. Tada tėvelis dėstė Žemės ūkio akademijoje, buvome įtraukti į išvežamųjų sąrašus - geri žmonės perspėjo. Pabėgome iš Dotnuvos į Telšius, iš ten - į Anykščius. Mamytė jauna susirgo. Mačiau tėvo pasiaukojimą du mažus vaikus ir ligonę išlaikyti. Jį palaikė tikėjimo jėga - nemačiau jo supykusio, nors dirbo už tris. Visuomet su malda. Tai tikėjimo galia, Dievo malonės parama.

- **Švęsdama jubiliejų juokavote, jog vis dar griešijate liežuviu. Iš kur tas jūsų gebėjimas apie tragiškus dalykus kalbėti su humoru, ta saviironija?**

- Taip, *griešiju*. Esu sangvinikė, į viską reaguojau labai staigiai. Nors žinau, kad negalima teisiančiai kalbėti, bet kartais nesusilaikau. Aišku, blogį reikia teisti, bet... Blogiu blogio niekada nepataisysi.

- **Jūsų veidą nuolat puošia šypsena. Ar kas nors kada nors matė jus įpykusią?**

- Matė, kaip nematys. Aš žmogus. O šypsena... Tai duotybė. Dievo duotas charakteris. Tai iš mano tėvo - jis toks visada besišypsantis, švytintis buvo, nepaisant to, kad jo gyvenimas sunkus. Broliukas - melancholikas buvo, toks rimtas, susikaupęs. Jis - į mamytę, aš - į tėvelį.

- **Praėjusiais metais tapote Laisvės premijos laureate. Atsimdama šį apdovanojimą sakėte, kad mieliau jį atiduotumėte partizanams. Manote, jog jie ir jų pasiaukojimas vis dar nepakankamai įvertinti?**

- Taip. Ir dar tas nuo KGB laikų išlikęs bandymas juos apžmeižti. Visa Lietuva rėmė partizanus. Visiems ekskursantams, kai atvažiuoja į KGB muziejų iš Prancūzijos, Vokietijos ar kitur ir prašo pabūti gide, sakau, kad istorijoje nėra kito tokio fakto, kaip mūsų trys milijonai beveik 10 metų kovojo prieš 200 milijonų okupantų. Sotūs, apsirengę, viskuo aprūpinti okupantai gaudydavo tuos vargšus iš žeminių. Kokios jų sąlygos gyventi ten, miške, buvo - baisu. Visa Lietuva juos rėmė, todėl tas partizaninis karas taip ilgai tęsėsi. Ką kagėbistai, tegul Dievas jiems atleidžia, jie tikri satanistai, išdarinėdavo. Jie apsirengdavo partizanų rūbais ir žudydavo geriausias šeimas, degindavo namus, kiek tokių faktų žinau. Svėdasuose mes rekolekcijas atlikdavome, buvo toks namelis prie senų ka-

pinių. Vieną gražią vasaros dieną tėvelis išėjo vištų lesinti. Žiūri, už kapinių kitoje pusėje dega namas, jame gera šeima gyveno. Matė, kad išeina partizanų drabužiais apsirengę vyrai, gale eina toks stribas Kolia, ryžas ir gimęs šlubas - iškart atpažinsi. Supratome, kad stribai padegė tą namą. Senose Svėdasų kapinėse palaidota ta šeima - iki šios dienos ant jų kapų parašyta: Lietuvos nacionalistų išžudyta šeima. Kiek sykių sakiau KGB muziejaus darbuotojams - jūs pakeiskite lentelę, juk dar buvo gyvi liudininkai. Niekam tai nerūpėjo ir nerūpi. Tai yra tokia mafija baisi. Žinoma, buvo ir tokių, kurie apsimetę partizanais, banditavo. Bet jei būdavai partizanų gretose, niekas tokių dalykų neleisdavo daryti. Veikė karo lauko teismas. O tie stribai tikrai daug nuveikė - toks žmonių nuteikimas prieš partizanus, toks juodinimas.

Kai augau Anykščiuose, šalia stribinė buvo. Mūsų šeima nuomavo kambariuką, o šalia stribai buvo pusę namo užėmę. Iš vieno šulinio vandenį sėmėme. Iš ryto išmesdavo tuos nukankintus jaunos žmones. Mes, vaikai, žaidžiame kieme, o stribai eina, šlapinasi ant jų lavonų. Paskui juos išvelka miestelio aikštėn išdarytus. Siaubo viršūnė. Jie net iš mirusiųjų tyčiojosi. Tai buvo geriausia pamoka, kas yra bolševizmas, kas yra tie mūsų „vaduotojai“.

► **Tegul Dievas būna gailestingas visiems tiems broliams kagėbistams. Man jų gaila**

- **Visada buvote vilties, tikėjimo ir meilės įkvėpėja. Kokius žodžius rastumėte šiandien, kai Lietuva, ypač jos jaunimas, išsi-vaikšto?**

- Mano nuomonė tokia - nors gyvenimas būtų tik su duona ir druska, bet vis dėlto savo Tėvynėje geriau gyventi. Ir padėti jai. Reikia sąmoningai rinkimuose dalyvauti ir rinkti į valdžią tuos, kurie turi moralinių vertybių, o ne milijonierius, kurie milijonus susikrovę. Ką nori sakyk, bet neįmanoma dorai tų milijonų susikrauti. Kodėl žmonės emigruoja? Nėra sąmoningumo. Juk Lietuva, ypač atėjus tarybų valdžiai, neteko apie milijoną žmonių. Komunistai elitą, visą tautos protą sunaikino, ištrėmė tuos, kurie mylėjo Dievą, Tėvynę ir žmogų. Liko tie, kurie prisitaikė, aš jų nesmerkiu. Tai darė dėl savo šeimos, dėl vaikų. O jų vaikai jau jokių dvasinių vertybių nebegaavo, tik tas materialines. Esame dvasiškai nukraujavę. O kai žmogus nebeturi dvasinių vertybių, žiūri tik kaip pilvą prikimšti. Klesti savanau-diškumas - viskas tik man, man. Ir kitu nesirūpina. Visada sakau - mylėkite. Meilė galingesnė už neapykantą. Ir duok, Dievuli, mums visiems meilės.

